

Přednáška pro VIII. jarní semestr magisterského studia

TRESTNÍ PRÁVO V MEZINÁRODNÍM A EVROPSKÉM PROSTŘEDÍ

Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

14. 5. 2015

Prostředí mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech

- Spolupráce mezi státy v oblasti trestního práva je podmíněna především ohledy na **zásadu suverenity**.
- *Suverenita je vlastnost státní moci, její nezávislost na jakékoli jiné moci, a to v oblasti vztahů mezinárodních i vnitřních.*
- Pro mezinárodní justiční spolupráci je nejvýznamnější **tzv. vnitřní suverenita**, podle které státu náleží výlučná, nejvyšší moc na státním území a vyloučení jakýchkoli aktů cizí státní moci bez jeho souhlasu (plná volnost při úpravě vnitřních záležitostí).
- **Právo trestat** jako jeden z projevů vnitřní suverenity vycházející z veřejné moci a z jejího veřejného projevu.

- **Jurisdikce** (common law pojetí suverenity) je součástí moci státu a znamená především stanovení nebo nalézání práva. Pokud tímto orgánem je soud, jde o **jurisdikci soudní**.

- Trestní soudní jurisdikce je založena na následujících zásadách:
 - **Zásada teritoriality** (§ 4 českého trestního zákoníku)
 - **Zásada registrace** (§ 5 českého TZ)
 - **Zásada personality** (aktivní personalita - § 6 českého TZ, pasivní personalita - § 7 odst. 2 českého TZ)
 - **Zásada univerzality** (§ 7 odst. 1 českého TZ, subsidiární univerzalita - § 8 českého TZ)
 - **Zásada ochrany** (a univerzality - § 7 českého TZ)

- **Mezinárodní právo trestní** je tvořeno mezinárodními smlouvami, které zavazují smluvní státy k povinnosti:
 - kriminalizovat určitá jednání,
 - vytvořit jurisdikci,
 - spolupracovat v trestním řízení.

- **Trestní právo mezinárodní** tvoří vnitrostátní normy trestního práva, upravující:
 - místní působnost trestního zákona a dalších norem,
 - subsidiární jurisdikci.

**MEZINÁRODNÍ
PRÁVO**

**VNITROSTÁTNÍ
PRÁVO**

Vzájemný vztah

monistická a dualistická teorie, teorie smíšené

Recepce mezinárodních smluv v ČR:

- Článek 10 Ústavy (ústavní zákon č. 395/2001 Sb.) – součástí právního řádu České republiky jsou všechny mezinárodní smlouvy, které
 - byly ratifikovány – k jejichž ratifikaci dal souhlas československý nebo český parlament
 - zavazují Českou republiku – ratifikace potřebným počtem států
 - byly vyhlášeny v příslušné sbírce

- **Inkorporace výběrová** byla nahrazena **inkorporací univerzální**.

Podstata mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech

Charakteristické znaky mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech:

- součást mezinárodní justiční spolupráce,
- obor, tvořený zejména mezinárodním právem veřejným a trestním právem,
- institut upravující justiční pomoc mezi justičními orgány různých zemí a tím i mezi státy,
- důležitý nástroj vzájemného pochopení, komunikace a spolupráce mezi tuzemskými státními orgány a orgány jiného státu v oblasti trestního práva,
- spolupráce mezi státem dožádaným a státem dožadujícím.

Prameny práva mezinárodní justiční spolupráce

- **Mezinárodní právo obyčejové**
- **Mezinárodní smlouvy**
 - z hlediska počtu smluvních stran – dvoustranné nebo mnohostranné
 - z hlediska obsahu – obsahující jednu nebo více forem spolupráce
- **Vnitrostátní právo v ČR** (dříve hlava 25 trestního řádu, dnes zákon č. 104/2013 Sb.)

Zásady mezinárodní justiční spolupráce

- **Obecné zásady:**
 - Zásada reciprocity (vzájemnosti)
 - Zásada ordre public (ochrany veřejného pořádku)
- **Zvláštní zásady** vytvořené pro účely jednotlivých forem spolupráce (zejména pro vydávací řízení)

Podoby mezinárodní justiční spolupráce

- Na úrovni diplomatické a konzulární
- Mezi ministerstvy a jinými ústředními státními orgány
- **Přímá spolupráce mezi justičními orgány**

Formy mezinárodní justiční spolupráce

- **Vydávací řízení** (extradice)
- Předávání osob na základě **evropského zatýkacího rozkazu**
- Předávání osob mezinárodním tribunálům a mezinárodnímu soudu a jiná povinná součinnost
- **Dožádání**
- Průvoz pro účely řízení v cizině
- Převzetí a předávání trestního řízení
- Předávání výkonu rozhodnutí v trestních věcech
- Další, moderní formy spolupráce mezi členskými státy Evropské unie

Vývoj do konce 80. let 20. století

- Reakce na důsledky 2. světové války v mezinárodním právu
- Vznik tzv. socialistické soustavy států a důsledky pro spolupráci
- OSN a Rada Evropy, ochrana lidských práv a mezinárodní justiční spolupráce

Vývoj od 90. let až do současnosti

- Reakce na společenské změny v mezinárodní justiční spolupráci
- Vztah starších a nových instrumentů mezinárodní justiční spolupráce

ESLP a ochrana lidských práv a základních svobod

- ◆ Mezinárodní soud složený se stejného počtu soudců, jako je počet členských států RE, které ratifikovaly Úmluvu – 47 (ne všechny státy ratifikovaly protokoly)
- ◆ Musí být vyčerpány účinné prostředky nápravy na národní úrovni, 6 měsíců na podání (úplné) stížnosti
- ◆ Soudci nehájí zájmy konkrétního státu
- ◆ Návrh rozhodnutí připravuje Kancelář (právní referenti), rozhoduje samosoudce, 3 členný senát, velký senát
- ◆ 14. protokol zavádí rozhodování o odmítnutí stížnosti jedním soudcem, dále charakterizuje tzv. podstatnou újmu

- ◆ **Právní rámec** – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP)
- ◆ Hlavní procesní záruky **spravedlivého trestního řízení** – čl. 6 odst.1 EÚLP
- ◆ **Právo na obhajobu** – čl. 6 odst.3 EÚLP
- ◆ Jde o práva minimální, výčet není vyčerpávající
- ◆ Cíl : je zajistit spravedlnost řízení jako celku
- ◆ Vztahuje se **na obviněného**, kde úloha obhájce fakticky začíná (lze však v ČR vztáhnout i na podezřelého mladistvého)

Právo na obhajobu

- ◆ Čl. 6 odst. 3 EÚLP: „Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato **minimální** práva:
- ◆ být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem **obvinění** proti němu;
- ◆ mít přiměřený čas a možnost k **přípravě** své obhajoby;
- ◆ **obhajovat se** osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
- ◆ **vyslychat** nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
- ◆ mít bezplatnou pomoc **tlumočníka**, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“

Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech a Evropská unie

Formy spolupráce mezi členskými státy Evropské unie

- Evropský zatýkací rozkaz, Evropský příkaz k výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků EU apod.
- Zvláštní druhy právní pomoci:
 - Přeshraniční pronásledování
 - Přeshraniční sledování
 - Skryté vyšetřování
 - Přeshraniční odposlech
 - Dočasné předání do ciziny za účelem provedení procesních úkonů
 - Dočasné převzetí z ciziny za stejným účelem
 - Zajištění a předání věci
 - Zajištění jiné majetkové hodnoty a zajištění majetku
 - Předběžné zajištění věci
 - Společný vyšetřovací tým
 - Výslech prostřednictvím videotelefonu a telefonu
 - Poskytování informací z Rejstříku trestů
 - Využívání údajů z Schengenského informačního systému

D. Lisabonská smlouva

- ♦ justiční spolupráce v trestní věcech – kap. 4 LS
- ♦ **články 82 a 83 LS**
- ♦ trestní právo hmotné čl. 83 – způsob přijímání právních předpisů EU – pozitivní hlas všech člen. států
- ♦ Evropský parlament A Rada zřídí **minimální pravidla pro definice trestných činů a sankcí**, zejm. v oblastech závažných trestných činů s přeshraničním rozměrem
 - ♦ terorismus
 - ♦ organizovaný zločin
 - ♦ praní špinavých peněz
- ♦ **Stockholmský program**

Rozhodovací praxe Evropského soudního dvora

Význam řízení o předběžné otázce

- Rozsudek ve věci Pupino (2005)
- Rozsudek ve věci Gözütok vs. Brügge (2003)
- Rozsudek ve věci Miraglia (2005)
- Rozsudek ve věci Akerberg Fransson (2010)
- Rozsudek ve věci Melloni (2013)
- Rozsudek ve věci Spasic (2014)...

Děkuji za pozornost.